

ЗАКОНИ УКРАЇНИ
«ПРО ОЧИЩЕННЯ ВЛАДИ»,
«ПРО ВІДНОВЛЕННЯ ДОВІРИ ДО
СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНИ»,
«ПРО ВИЩУ РАДУ ПРАВОСУДДЯ»

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ
КОМЕНТАР

СТАНОМ НА 27 ТРАВНЯ 2020 РОКУ

Київ
ВД «Професіонал»
2020

**Закони України «Про очищення влади», «Про відновлення довіри до судової
Н 34 влади в Україні», «Про Вищу раду правосуддя»: Науково-практичний
коментар.** – Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2020. – 600 с.

ISBN 978-966-370-395-7

Збірник містить коментарі до законодавства України з питань очищення влади (люстрації). Можливо питання Вищої ради правосуддя за великим рахунком вибивається з цього рядка, але саме час впровадження цього нормативного акту та його правозастосування дозволяють розглядати його саме у вказаному сенсі.

Закон України «Про очищення влади» (саме його ще називають законом про люстрацію) був ухвалений Верховною Радою України 16 вересня 2014 року, за своєю правовою суттю визначає засади проведення перевірки державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування і встановлює заборону обіймати державні посади протягом 5 та 10 років певним категоріям фізичних осіб.

Закон України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» також був спрямований на люстраційні процедури, але у більш вузькому розумінні, стосовно лише суддів загальних судів України.

Закон України «Про Вищу раду правосуддя» набув чинності 5 січня 2017 року. Рішення про реорганізацію було прийнято Вищою радою юстиції відповідно до Конституції України та Закону України «Про Вищу раду правосуддя» 12 січня 2017 року.

Окрім коментарів ця збірка законодавства пропонує актуальну судову практику та посилає на інше профільне законодавство із зазначених правовідносин.

УДК 343.17:35.08(477)

ISBN 978-966-370-395-4

Авторський колектив

Гаврилюк Володимир Олегович — кандидат юридичних наук;

Ганечко Олена Миколаївна — суддя Шостого апеляційного адміністративного суду, доктор юридичних наук;

Губанова Тамара Олексіївна — директор Фінансово-правового коледжу, доктор юридичних наук, доцент, заслужений юрист України;

Дашутін Ігор Володимирович — суддя Верховного Суду, доктор юридичних наук;

Денисенко Анатолій Петрович — доктор юридичних наук;

Джафарова Марина Вячеславівна — доктор юридичних наук, доцент, кафедри адміністративного права та процесу факультету №1 Харківського національного університету внутрішніх справ;

Дрозд Валентина Георгіївна — начальник 3-го науково-дослідного відділу науково-дослідної лабораторії проблем правового та організаційного забезпечення діяльності Міністерства Державного науково-дослідного інституту МВС України, доктор юридичних наук, доцент;

Дрозд Олексій Юрійович — начальник відділу докторантури та ад'юнктури Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент;

Журавель Валентина Іванівна — суддя Верховного Суду, доктор юридичних наук;

Іншин Микола Іванович — завідувач кафедри трудового права та права соціального забезпечення Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, академік НАПрН України;

Карпушова Олена Віталіївна — суддя Шостого апеляційного адміністративного суду, кандидат юридичних наук;

Козін Сергій Миколайович — асистент кафедри теорії та історії держави і права Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидат юридичних наук, доцент;

Коротких Андрій Юрійович — суддя Шостого апеляційного адміністративного суду, доктор юридичних наук;

Кузьменко Володимир Володимирович — суддя Шостого апеляційного адміністративного суду, кандидат юридичних наук;

Москаленко Олена Вячеславівна — завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін і трудового права імені проф. О.І. Процевського Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, доктор юридичних наук, професор;

Никитюк Ярослав Ігорович — аспірант кафедри поліцейського права Національної академії внутрішніх справ;

Пікуль Володимир Павлович — суддя Полтавського апеляційного суду, кандидат юридичних наук;

Петков Сергій Валерійович — доктор юридичних наук, професор, директор Департаменту регіональних представництв Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Рибак Наталія Василівна — кандидат юридичних наук;

Саблук Сергій Анатолійович — головний науковий співробітник Науково-дослідного інституту публічного права, доктор юридичних наук;

Сіроха Дмитро Ігорович — доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук, доцент;

Теремецький Владислав Іванович — доктор юридичних наук, доцент, Заслужений юрист України, професор кафедри цивільного права і процесу Тернопільського національного економічного університету.

ВСТУП

Закон України «Про очищення влади» (його ще називають законом про люстрацію) був ухвалений Верховною Радою України 16 вересня 2014 року, за своєю правовою суттю визначає засади проведення перевірки державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування і встановлює заборону обіймати державні посади протягом 5 та 10 років певним категоріям фізичних осіб.

3 жовтня 2014 року Президент України Петро Порошенко заявив, що планує підписати закон, щоб перевести питання люстрації в правове поле (і позбутися практики самовільних люстраційних комітетів), але водночас виступив із критикою закону: «Він не є досконалим. Він є дуже проблемним. Значна частина людей просто без вини змушена буде звільнитися і пройти інколи принизливу процедуру. Я не в захваті від цього закону. Я бажав би бачити інший закон. Але в цих умовах люстрації бути, і закон мною буде підписано».

Закон визначає поняття «очищення влади» та «люстрація» як встановлену цим законом або рішенням суду заборону окремим фізичним особам обіймати певні посади в органах державної влади та органах місцевого самоврядування.

Цей Закон і тоді, і зараз викликає неоднозначну оцінку. За великим рахунком тут стикаються дві протилежні точки зору. Дилема знаходиться у філософії відповідальності — існує поняття індивідуальної відповідальності (що вважається добутком демократії і проявом дотримання прав і основоположних свобод, одночасно такий підхід не виключає наявність суб'єктивних факторів і упереджень; навпроти, інший підхід передбачає певним чином колективну відповідальність, що усуває можливість застосовувати вищевказані принципи).

Саме другий підхід і був застосований у тих політичних умовах, які склалися на момент його прийняття. Хоча опір цьому був шалений. Перемогла точка зору, що її висловлював тодішній Міністр юстиції України Петренко, який вважав «автоматичну люстрацію», визначену законом, максимально об'єктивною, яка повністю усуває суб'єктивний фактор та упереджені стосовно чиновників українські суди з процесу люстрації.

ЄСПЛ теж «відмітився» критикою Закону: «Отже, вказаний закон не зважав на особисту роль, яку відігравали заявники, а також на те, чи були вони особисто пов'язані з будь-якою недемократичною діяльністю, що мала місце в період правління колишнього президента. В цьому відношенні український Закон про очищення влади відрізняється від процедур люстрації, які були за-

проваджені у інших державах Центральної та Східної Європи і які були більш цільовими і вузько спрямованими».

Закон України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» також був спрямований на люстраційні процедури, але у більш вузькому розумінні, стосовно лише суддів загальних судів України.

Вказаний Закон визначає правові та організаційні засади проведення спеціальної перевірки суддів судів загальної юрисдикції (далі — перевірка суддів) як тимчасового посиленого заходу з використанням існуючих процедур розгляду питань про притягнення суддів судів загальної юрисдикції до дисциплінарної відповідальності і звільнення з посади у зв'язку з порушенням присяги з метою підвищення авторитету судової влади України та довіри громадян до судової гілки влади, відновлення законності і справедливості.

До слова, цей нормативний акт, на відміну від Закону «Про очищення влади» у значній мірі відповідав тим зразкам люстраційних законів, які ЄСПЛ вважав за доцільне брати за приклад України, тобто він вузькоспрямований і більш цільовий. І до того ж, практично всі процедури відбуваються у суддівському середовищі.

І що казати, результати невтішні. Наслідки застосування цього Закону, а пізніше і Закону «Про очищення влади», за деякими оцінками свідчать, що вищі судові органи просто саботували застосування цих нормативних актів. Наприклад, Автоматичній люстрації за Законом підлягали судді, які обіймали адміністративні посади в судах. Відповідно до п. 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону з дня набрання чинності цим Законом вважаються такими, що звільнені з адміністративних посад, голови вищих спеціалізованих судів, їх заступники, голови апеляційних судів, їх заступники, голови місцевих судів та їх заступники. З дня набрання чинності цим Законом вважаються такими, що звільнені зі своїх посад, також секретарі судових палат вищих спеціалізованих судів, їх заступники та секретарі судових палат апеляційних судів. Аналіз переобрання відповідних суддів у квітні-вересні 2014 р. засвідчив, що більше 80 % суддів, які втратили свої адміністративні посади за цим Законом, були переобрані колективами судів. Аналогічним чином органами судової влади, зокрема Вищою радою юстиції, фактично саботувався процес виконання приписів Закону України «Про очищення влади», оскільки законодавство не містить механізму автоматичного звільнення судді за результатами люстраційної перевірки.

Закон України «Про Вищу раду правосуддя» набув чинності 5 січня 2017 року. Рішення про реорганізацію було прийнято Вищою радою юстиції

відповідно до Конституції України та Закону України «Про Вищу раду правосуддя» 12 січня 2017 року.

Вища рада правосуддя у її сучасному вигляді це колегіальний, незалежний конституційний орган державної влади та суддівського врядування, який діє в Україні на постійній основі для забезпечення незалежності судової влади, її функціонування на засадах відповідальності, підзвітності перед суспільством, формування добросовісного та високопрофесійного корпусу суддів, додержання норм Конституції і законів України, а також професійної етики в діяльності суддів і прокурорів.

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1	
НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ КОМЕНТАРІ ДО ЗАКОНІВ	6
ЗАКОН УКРАЇНИ	
Про очищення влади	6
Стаття 1. Основні засади очищення влади.....	6
Стаття 2. Посади, щодо яких здійснюються заходи з очищення влади (люстрації)	9
Стаття 3. Критерії здійснення очищення влади (люстрації)	11
Стаття 4. Заяви посадових або службових осіб.....	18
Стаття 5. Проведення перевірки	19
Стаття 6. Заяви осіб, які претендують на зайняття посад.....	24
Стаття 7. Єдиний державний реєстр осіб, щодо яких застосовано положення Закону України «Про очищення влади».....	25
Стаття 8. Контроль за виконанням цього Закону	28
ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ	28
ЗАКОН УКРАЇНИ	
Про відновлення довіри до судової влади в Україні.....	30
Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	30
Стаття 1. Мета перевірки суддів.....	30
Стаття 2. Строки перевірки суддів	31
Стаття 3. Зміст перевірки суддів.....	33
Стаття 4. Тимчасова спеціальна комісія.....	34
Стаття 5. Припинення повноважень члена Тимчасової спеціальної комісії.....	36
Стаття 6. Порядок діяльності та повноваження Тимчасової спеціальної комісії.....	37
Стаття 7. Заходи, що застосовуються за результатами проведення перевірки суддів.....	39
Розділ II ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	41
ЗАКОН УКРАЇНИ	
Про Вищу раду правосуддя	46
Розділ I ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА	46
Глава 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	46
Стаття 1. Статус Вищої ради правосуддя.....	46
Стаття 2. Нормативно-правові засади діяльності Вищої ради правосуддя.....	47
Стаття 3. Повноваження Вищої ради правосуддя	47
Стаття 4. Символи та місцезнаходження Вищої ради правосуддя	50
Глава 2. СКЛАД ВИЩОЇ РАДИ ПРАВОСУДДЯ.....	50
Стаття 5. Склад Вищої ради правосуддя.....	50
Стаття 6. Вимоги та обмеження щодо членів Вищої ради правосуддя.....	51
Глава 3. ПОРЯДОК ОБРАННЯ (ПРИЗНАЧЕННЯ) НА ПОСАДИ ЧЛЕНІВ ВИЩОЇ РАДИ ПРАВОСУДДЯ.....	53

Стаття 7. Принципи обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя	53
Стаття 8. Подання кандидатом на посаду члена Вищої ради правосуддя документів для обрання (призначення).....	54
Стаття 9. Прийом документів від кандидатів та інші підготовчі дії для обрання (призначення) члена Вищої ради правосуддя	55
Стаття 10. Порядок обрання членів Вищої ради правосуддя з'їздом суддів України.....	58
Стаття 11. Порядок обрання членів Вищої ради правосуддя з'їздом адвокатів України.....	58
Стаття 12. Порядок обрання членів Вищої ради правосуддя всеукраїнською конференцією прокурорів.....	59
Стаття 13. Порядок обрання членів Вищої ради правосуддя з'їздом представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ.....	60
Стаття 14. Строки скликання з'їздів, конференцій для обрання членів Вищої ради правосуддя	62
Стаття 15. Порядок голосування на з'їздах та конференції	62
Стаття 16. Порядок призначення членів Вищої ради правосуддя Президентом України.....	64
Стаття 17. Порядок обрання членів Вищої ради правосуддя Верховною Радою України.....	65
Стаття 18. Повноважність Вищої ради правосуддя	65
Глава 4. СТАТУС ЧЛЕНА ВИЩОЇ РАДИ ПРАВОСУДДЯ.....	66
Стаття 19. Присяга члена Вищої ради правосуддя.....	66
Стаття 20. Права та обов'язки члена Вищої ради правосуддя	66
Стаття 21. Гарантії діяльності членів Вищої ради правосуддя	69
Стаття 22. Голова Вищої ради правосуддя	70
Стаття 23. Заступник Голови Вищої ради правосуддя	71
Стаття 24. Звільнення члена Вищої ради правосуддя з посади.....	71
Стаття 25. Припинення повноважень члена Вищої ради правосуддя	73
Глава 5. СТРУКТУРА ВИЩОЇ РАДИ ПРАВОСУДДЯ	74
Стаття 26. Структура та організація діяльності Вищої ради правосуддя.....	74
Стаття 27. Секретаріат Вищої ради правосуддя.....	76
Стаття 28. Служба інспекторів Вищої ради правосуддя.....	77
Стаття 28 ¹ . Комісія з питань доброчесності та етики	79
Стаття 29. Комісія з питань вищого корпусу державної служби в системі правосуддя	81
Розділ II ОСОБЛИВА ЧАСТИНА.....	83
Глава 1. ЗДІЙСНЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ВИЩОЮ РАДОЮ ПРАВОСУДДЯ, ЇЇ ОРГАНАМИ.....	83
Стаття 30. Засідання Вищої ради правосуддя, її органів	83
Стаття 31. Запити Вищої ради правосуддя, її органів та членів Вищої ради правосуддя	84
Стаття 32. Розподіл справ у Вищій раді правосуддя, її органах	87
Стаття 33. Відвід члена Вищої ради правосуддя.....	88
Стаття 34. Рішення Вищої ради правосуддя, її органів	89

Стаття 35. Оскарження рішення Вищої ради правосуддя, її органів.....	90
Глава 2. УЧАСТЬ У ФОРМУВАННІ СУДДІВСЬКОГО КОРПУСУ.....	90
Стаття 36. Розгляд Вищою радою правосуддя рекомендації Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.....	90
Стаття 37. Рішення Вищої ради правосуддя щодо кандидата на посаду судді.....	91
Стаття 38. Оскарження рішення Вищої ради правосуддя щодо кандидата на посаду судді.....	92
Глава 3. РОЗГЛЯД СПРАВ ЩОДО ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ЩОДО НЕСУМІСНОСТІ.....	93
Стаття 39. Відкриття справ щодо несумісності.....	93
Стаття 40. Порядок розгляду справ щодо несумісності.....	94
Стаття 41. Рішення Вищої ради правосуддя у справі щодо несумісності.....	95
Глава 4. ДИСЦИПЛІНАРНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО СУДДІВ.....	95
Стаття 42. Дисциплінарне провадження.....	95
Стаття 43. Попередня перевірка дисциплінарної скарги.....	96
Стаття 44. Підстави для повернення дисциплінарної скарги.....	97
Стаття 45. Підстави для відмови у відкритті дисциплінарної справи.....	98
Стаття 46. Відкриття дисциплінарної справи.....	99
Стаття 47. Учасники дисциплінарної справи.....	100
Стаття 48. Підготовка дисциплінарної справи до розгляду.....	100
Стаття 49. Розгляд дисциплінарної справи.....	101
Стаття 50. Рішення у дисциплінарній справі.....	103
Глава 5. РОЗГЛЯД СКАРГ НА РІШЕННЯ ПРО ПРИТЯГНЕННЯ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУДДІ ЧИ ПРОКУРОРА.....	105
Стаття 51. Розгляд скарги на рішення Дисциплінарної палати про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді.....	105
Стаття 52. Оскарження рішення Вищої ради правосуддя, ухваленого за результатами розгляду скарги на рішення Дисциплінарної палати.....	107
Стаття 53. Розгляд скарги на рішення відповідного органу про притягнення до дисциплінарної відповідальності прокурора.....	108
Стаття 54. Оскарження рішення Вищої ради правосуддя, ухваленого за результатами розгляду скарги на рішення відповідного органу про притягнення до дисциплінарної відповідальності прокурора.....	109
Глава 6. ЗВІЛЬНЕННЯ СУДДІ З ПОСАДИ.....	110
Стаття 55. Звільнення судді з посади за загальними обставинами.....	110
Стаття 56. Звільнення судді з посади за особливими обставинами.....	111
Стаття 57. Оскарження рішення Вищої ради правосуддя про звільнення судді з посади.....	112
Глава 7. НАДАННЯ ЗГОДИ НА ЗАТРИМАННЯ СУДДІ, УТРИМАННЯ ЙОГО ПІД ВАРТОЮ ЧИ АРЕШТОМ.....	113
Стаття 58. Подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом.....	113
Стаття 59. Порядок розгляду подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом.....	114
Стаття 60. Рішення Вищої ради правосуддя про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом.....	116

Стаття 61. Оскарження рішення Вищої ради правосуддя про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом	116
Глава 8. ТИМЧАСОВЕ ВІДСТОРОНЕННЯ СУДДІ ВІД ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ	116
Стаття 62. Підстави тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя	116
Стаття 63. Тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності	117
Стаття 64. Продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності	119
Стаття 65. Оскарження рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя чи рішення про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності	121
Стаття 66. Тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя при проведенні кваліфікаційного оцінювання	121
Стаття 67. Оскарження рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя при проведенні кваліфікаційного оцінювання	123
Стаття 68. Тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя в порядку дисциплінарної відповідальності	123
Стаття 69. Оскарження рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя в порядку дисциплінарної відповідальності	124
Глава 9. ПЕРЕВЕДЕННЯ СУДДІВ	124
Стаття 70. Переведення судді з одного суду до іншого	124
Стаття 71. Порядок розгляду питання про переведення судді з одного суду до іншого та ухвалення Вищою радою правосуддя рішення	125
Стаття 72. Оскарження рішення Вищої ради правосуддя про переведення судді	126
Глава 10. ВЖИТТЯ ЗАХОДІВ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІВ ТА АВТОРИТЕТУ ПРАВОСУДДЯ	126
Стаття 73. Заходи щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя	126
Стаття 74. Подання Вищої ради правосуддя	127
Розділ III ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ	128

РОЗДІЛ 2

АКТУАЛЬНА СУДОВА ПРАКТИКА	161
--	------------

РОЗДІЛ 3

ІНШЕ ПРОФІЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО	352
---	------------

ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 16 жовтня 2014 р. № 563	
Деякі питання реалізації Закону України “Про очищення влади”	352
НАКАЗ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ від 16.10.2014 № 1704/5	
Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр осіб, щодо яких застосовано положення Закону України «Про очищення влади»	396

РІШЕННЯ XI (ЧЕРГОВОГО) З'ЇЗДУ СУДДІВ УКРАЇНИ від 22.02.2013 Про затвердження Кодексу суддівської етики	406
УКАЗ Президента України Питання добору кандидатів для здійснення Президентом України призначення членів Вищої ради правосуддя	411
ГЕНЕРАЛЬНА ПРОКУРАТУРА УКРАЇНИ Регламент всеукраїнської конференції Прокурорів	416
РІШЕННЯ ВИЩОЇ РАДИ ПРАВОСУДДЯ від 30 травня 2017 року № 1332/0/15-17 Про затвердження Положення про комісії Вищої ради правосуддя	514
РІШЕННЯ ВИЩОЇ РАДИ ПРАВОСУДДЯ від 30 травня 2017 року № 1331/0/15-17 ПРОЕКТ Про утворення Консультативної ради голів судів при Вищій раді правосуддя та затвердження Положення про Консультативну раду голів судів при Вищій раді правосуддя	528
ЄВРОПЕЙСЬКА КОМІСІЯ “ЗА ДЕМОКРАТІЮ ЧЕРЕЗ ПРАВО” (ВЕНЕЦІАНСЬКА КОМІСІЯ) ОСТАТОЧНИЙ ВИСНОВОК ЩОДО ЗАКОНУ УКРАЇНИ “ПРО ОЧИЩЕННЯ ВЛАДИ” (ЗАКОНУ “ПРО ЛЮСТРАЦІЮ”)	563

НАУКОВО-ПРАКТИЧНЕ
ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

ЗАКОНИ УКРАЇНИ
«ПРО ОЧИЩЕННЯ ВЛАДИ»,
«ПРО ВІДНОВЛЕННЯ ДОВІРИ ДО
СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНИ»,
«ПРО ВИЩУ РАДУ ПРАВОСУДДЯ»

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ
КОМЕНТАР

СТАНОМ НА 27 ТРАВНЯ 2020 РОКУ

Підписано до друку 27.05.2020. Формат 70x100 1/16.
Друк лазерний. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 45,9.

ТОВ «Видавничий дім «Професіонал»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 1533